

Pääkirjoitus

Kotimarkkinoidemme kohtalon hetket

Suomen kansantalous ajautui pahaan kasvukuluiin vuosina 1991-92. Olemme tähän mennessä menettäneet kansantuotteestamme 36%, kun saavutamme vuoden 1990 kansantuotteen volyymin kuluvana vuonna. Vastaava menetys on Ruotsissa ollut huomattavasti pienempi vain 13.5% vuoden 1990 kansantuotteesta. Ruotsissa kansantalouden lamaantuminen ja myös elpyminen tapahtui loivemmin kuin meillä. On tällöin ilmeistä, että kansantaloutemme muutokset ovat huomattavasti syvällisemmät kuin Ruotsissa. Kansantaloutemme tarvitsee elpymiseen ja toipuakseen Ruotsia nopeamman kasvun ennenkuin laman aiheuttamat, erityisesti työttömyydestä johtuvat, arvet parantuvat.

Erityisesti kotoinen kansantuotteemme, kotimaisen kysynnän varassa syntyvä arvonlisäys, pieneni vuosina 1991-93, kun taas vientivetoisen kansantuote pieneni vain vuonna 1991. Kuluvana vuonna vientimme onkin runsaat 50% lamaa edeltäneen kauden ennätystasoa suurempi. Vientimme on jo saavuttanut 1980-luvun trendin jatkeen, mutta kotoista kysyntää palveleva tuotantomme on vielä paljon vastaavan trendin alapuolella. Se ei ole vielä yltänyt edes vuosien 1989-90 ennätystasolle. Mitä kotimarkkinoillamme, jotka edelleen ovat

teollisuutemmekein päämarkkinat on tapahtunut? Kysyntä on riittämätöntä, mutta olemmeko samalla menettäneet tuonnille kotimaan markkinoita?

Kotimarkkinoidemme laman taustalla on 1980-luvun kehitys. 1980-Luvun ensimmäisellä puoliskolla kansantaloutemme oli vientivetoisen. Viennistä johtuva tuotantomme kasvu oli keskimäärin 3.5% vuodessa ja kotimaan kysynnästä johtuva tuotannon kasvu 1.7%. Vuosikymmenen jälkipuoliskolla vastaavat luvut olivat viennissä 0.7% ja kotimaan kysynnässä 5.4%. Niinpä vertailun lähtökohdat 1990-luvun alussa olivat vahvasti kotoiseen kysyntään painottuneita ja kansantaloutemme selvästi tasapainottomassa tilassa. Kehitystä olivat vauhdittaneet kotimaan markkinat ja vientimme taso oli kotimaan kysyntään nähden tavattoman alhainen. Tämä selittää osaltaan kuluneen 1990-luvun viintiin painottunutta kehitystä.

Suomalaisen Työn Liiton Tilastokeskukselta tilaaman teollisuuden kotimarkkinaosuuden kehitystä kuvaavan tutkimuksen mukaan suomalainen teollisuus menetti kotimarkkinoilla lähes 10% markkinoista tuonnille vuosina 1991-1994. Lähes kolmannes teollisuustilaston 174 toimialasta on menettänyt kotimarkkinaosuut-

taan 10 prosenttiyksikköä tai sitäkin enemmän. Miksi suomalaisten tuotteiden markkinaosuus on pienentynyt? Eikö kysynnän vähennys ole kohdistunut samalla voimalla tuontitavariihin ja kotimaassa valmistettuihin tuotteisiin? Onko suomalaisten tavaroiden kilpailukyky ollutkin vaatimaton, jolloin markkinoita on menetetty tuonnille? Miksi vientimarkkinoilla sitten on pystytty paljon parempaan suoritukseen vai onko markkinaosuuksia menetetty sielläkin? Miksi kehitys vaihtelee toimialoittain? Näihin kysymyksiin vastaavia tutkimuksia ei ole tehty, vaikka tuotantomme rakenteet muuttuvat kenties kohtalokkaasti kansainvälistymisen edetessä kansantaloudessamme.

Tuontitavaroita käytetään runsaasti myös vientitavaroiden valmistuksessa. Osa kotimarkkinoiden tuontitavaroiden kysynnästä palvelee vientiä ja kehittyä sen kysynnän mukaisesti. Vienti ja tuonti ovatkin kasvaneet vuodesta 1993 lähtien samaa vauhtia. Tätä kautta edeltänyt kehitys oli kuitenkin erilaista ja toimialoittaisia poikkeamia voidaan havaita.

Eniten kotimaan markkinaosuuttaan ovat menettäneet tekstiilien- ja vaatteiden valmistus, nahan- ja nahkatuotteiden valmistus ja kulku-
neuvojen valmistus. Tapahtunut kehitys on ainakin osittain luontevaa kansainvälistymistä, toimialojen sisäisen kaupan laajenemista ja suhteellisten hintojen muutoksia. Toisaalta kehitystä voidaan ihmetellä, kun markan devalvaatiot ja devalvoituminen ovat parantaneet kotimaisten tuotteiden hintakilpailukykyä kotimaan markkinoilla. Tuontitavaroiden markan devalvoitumisesta johtuva hintojen nousupaine on heijastunut toteutuneeseen hintakehitykseen

vaimennettuna. Teollisuuden saavuttama kilpailuetu hinnoissa on kotimarkkinoilla ollut noin 10 %. Tuojat ovat heikon kysyntätilanteen vuoksi joutuneet laskemaan katteitaan ja tulemaan vastaan hinnoittelussa.

Monella toimialalla vientihinnat ovat nousseet selvästi enemmän kuin hinnat kotimarkkinoillamme. Hintakehitys on ainakin markkoissa arvioituna ollut vientimarkkinoillamme edullisempaa kuin kotimarkkinoillamme. Tämän voidaan päätellä johtuneen ainakin osittain siitä, että kotimarkkinoillamme kysyntä on laskeutunut enemmän tai kasvanut vähemmän kuin vientimarkkinoillamme. Eiväthän vientimaamme ole kokeneet läheskään sellaista lamaa ja kasvukuilua kuin me. Myynti on tällöin suuntautunut paremman kannattavuuden takaaville vientimarkkinoille ja kotimarkkinat ovat saaneet vähemmän huomiota.

Osuuden menetykset kotimarkkinoilla tuntuvat myös työllisyydessä ja heijastuvat tehdasteollisuudesta myös palveluelinkeinoihin. Myös siellä tapahtuu kansainvälistymistä ja kotimarkkinoiden menetyksiä tuonnille. Tämäkin on osa luontevaa kehitystä ja markkinoiden erikoistumista. Tämän rakennemuutoksen nopeus on nykyisen työttömyyden oloissa liiallista. Kilpailua kotimarkkinoilla on tässä tilanteessa tehostettava. Muutoin saatamme rakennemuutoksen puristuksessa menettää sellaista tuotantoa, joka mahdollistaa tulevaisuudessa monipuolisen ja taloudellisesti edullisen tuotannon rakenteen.

Osmo Forssell